

М. Є. Дейч,

доктор економічних наук,

ORCID - 0000-0001-7348-178X,

e-mail: manide7@gmail.com,

Вінницький кооперативний інститут

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ГРОМАДЯН ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. Реформування українського суспільства з метою розвитку демократичних інститутів, сталий розвиток держави, досягнення високого рівня якості життя населення, задоволення інтересів людини, потреб громад, різних рівнів публічної влади є ключовими орієнтирами для розвитку нашої держави.

Все це є неможливим без децентралізації владних повноважень, підвищення ролі місцевого самоврядування, перерозподілу владних повноважень між центром та регіонами.

Децентралізація, яка наразі відбувається в Україні, надає можливості для реалізації потенціалу окремих регіонів, їх сталого розвитку на засадах єдності та цілісності державної території. Тому чітке розуміння того, як відбувається децентралізація має прикладне значення, адже дозволить визначити напрями та перспективи розвитку цього процесу в умовах української дійсності та є надзвичайно актуальним і своєчасним.

Вивченість проблеми. Питанням децентралізації влади, її стану та перспектив як основного напрямку досягнення сталого розвитку територій та засобу підвищення демократії в Україні, соціальній відповідальності громад, проблемам відновлення Донбасу, модернізації промисловості, мобілізації соціальних ресурсів в процесі децентралізації було присвячено роботи таких вчених, як: Т. Барановська [1], Т. Гладка [2], І. Гнидюк [3], Ю. Гороховська [3], М. Кравченко [4], В. Ляшенко [5, 6], Л. Маршук [7], О. Новікова [8, 9, 10], І. Смирнова [11], В. Ровенська [11] та багатьох інших.

Але аналіз реальної децентралізації, її особливостей, проблем, можливих напрямів їх вирішення має велике значення для розвитку регіонів, територіальної організації влади тощо.

Метою даного дослідження є аналіз децентралізації, яка відбувається в країні, виявлення існуючих проблем та напрямів її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. 1 квітня 2014 року Уряд, ухваливши Концепцію реформування місцевого самоврядування і територіальну організацію влади в Україні, дав старт для реалізації національного проекту «Децентралізація». Й цей старт буд доволі успішним. Так, за словами директора з

науки та розвитку Інституту громадянського суспільства А. Ткачука, «... за три місяці в Україні сім відсотків громад об'єдналися. Це рекорд всіх часів і народів – жодна країна Європи так швидко це не робила. У них добровільний етап закінчувався за десять років чотирма-п'ятьма відсотками» [12]. Були сподівання на швидке завершення децентралізації. Але цього не сталося. Навпаки є побоювання щодо її завершення у запланованому 2020 році.

Впровадження реформи децентралізації почалося на базі «Стратегії-2020», «Концепції реформи місцевого самоврядування» та законодавчого пакета, напрацьованого Урядом та Верховною Радою.

Першим вагомим інструментом втілення реформи став ухвалений у лютому 2015 року закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад». У перспективних планах, затверджених Урядом, 9100 територіальних громад повинні об'єднатися у 1311 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Це об'єднає 29,5 млн осіб, або 75,4% від загальної чисельності населення України на 471475 км², або 81,9% від загальної площі України. Станом на 10 травня 2019 року за даними моніторингу процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування за період 2015-2019 років 4185 територіальних громад об'єдналися або приєдналися до інших. Це становить всього 38,2% від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015 року¹. На жаль, темпи цього процесу погіршуються. Якщо, наприклад, за 2016 рік було об'єднано 1396 громад, то в 2018 році – всього 447 громад. П'ятірка регіонів-лідерів у реалізації завдань децентралізації залишається незмінною. Житомирська, Чернігівська, Запорізька, Дніпропетровська, Хмельницька області продовжують очолювати рейтинг областей щодо формування спроможних громад (рис. 1).

Принцип фінансової самостійності є ключовим при формуванні місцевого самоврядування. Тільки тоді громада була здатною забезпечити виконання своїх завдань. Динаміку результатів фінансової децентралізації наведено на рис. 2.

Також зростають доходи загального фонду місцевих бюджетів на одного мешканця (рис. 3).

¹ Без урахування тимчасово окупованої території.

РЕЙТИНГ ОБЛАСТЕЙ ЩОДО ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ГРОМАД **ІНДИКАТОР 3**
ЗАГАЛЬНИЙ РЕЙТИНГ ТА МІСЦЕ ЗА ПАРАМЕТРАМИ

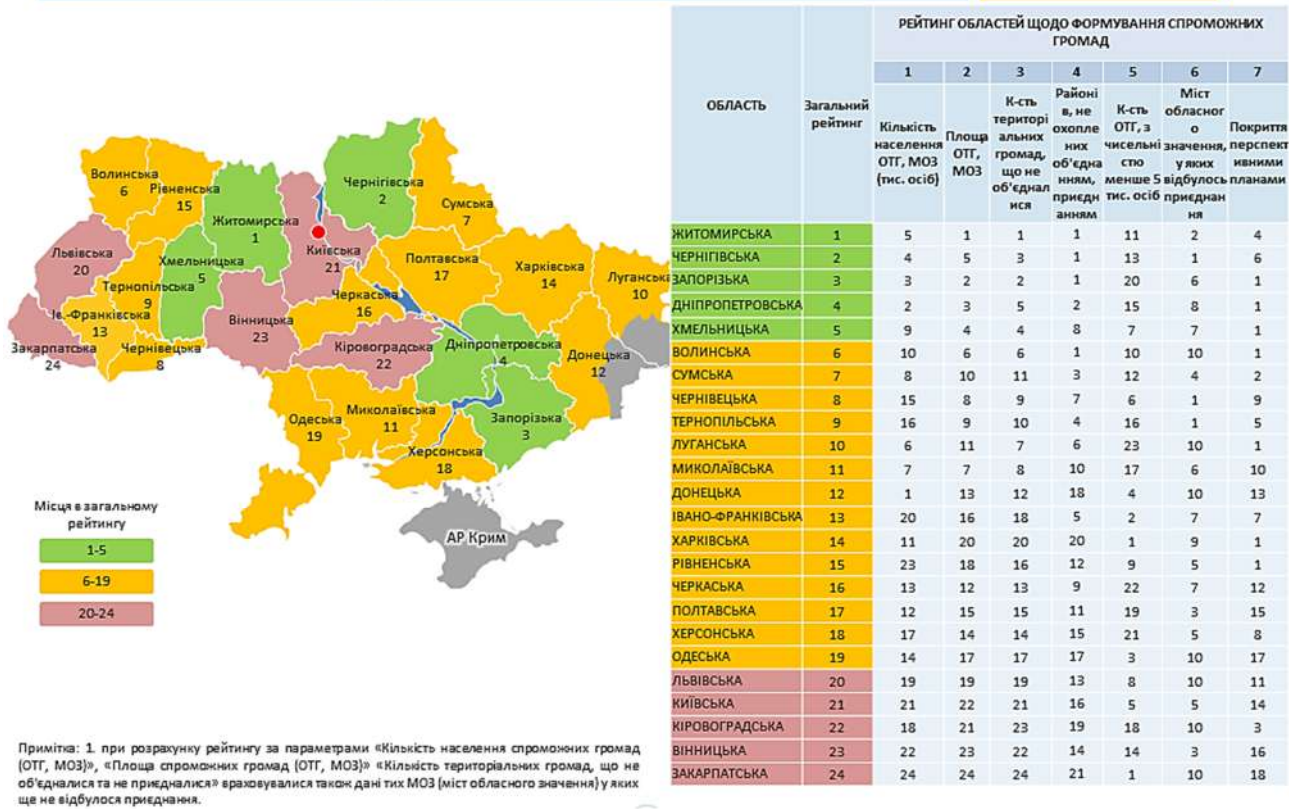

Рис. 1. Рейтинг областей щодо формування спроможних громад [13]

РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ **ІНДИКАТОР 6.1**
ЗРОСТАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ (2014 – 2019 РОКИ)

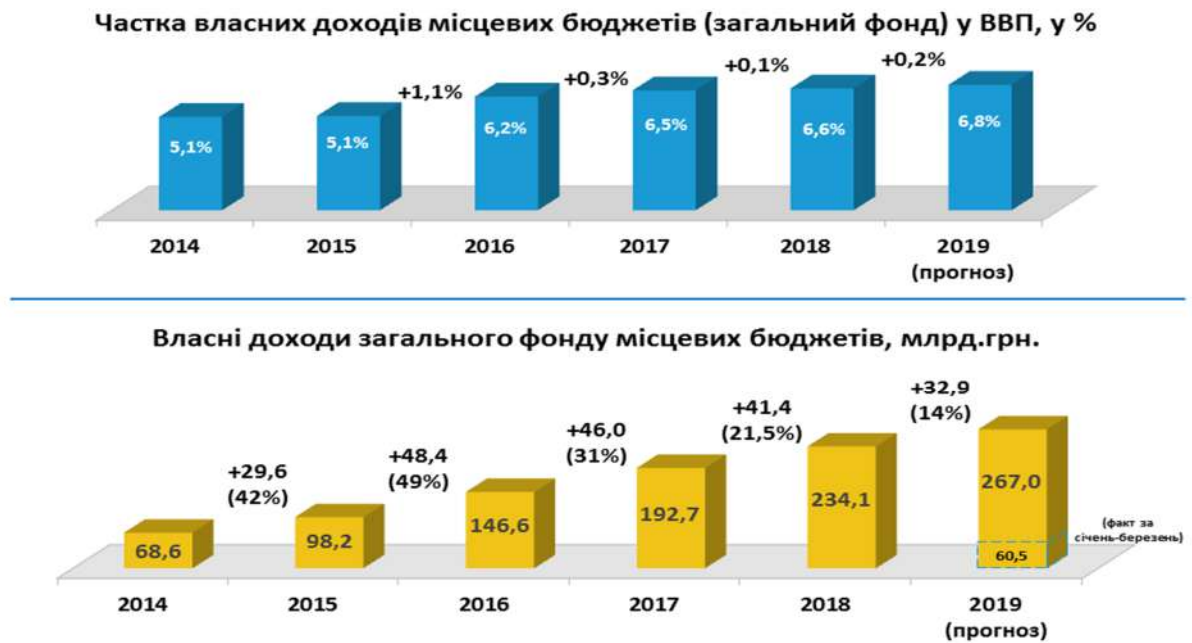

Рис. 2. Динаміка результатів фінансової децентралізації [13]

РЕЗУЛЬТАТИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
ВИКОНАННЯ ВЛАСНИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ. ТЕМПИ ЗРОСТАННЯ

ІНДИКАТОР 6.3

Зростання доходів загального фонду місцевих бюджетів на 1 мешканця за січень-березень 2016-2019 р.р., % та грн.

Рис. 3. Динаміка доходів загального фонду місцевих бюджетів на одного мешканця [13]

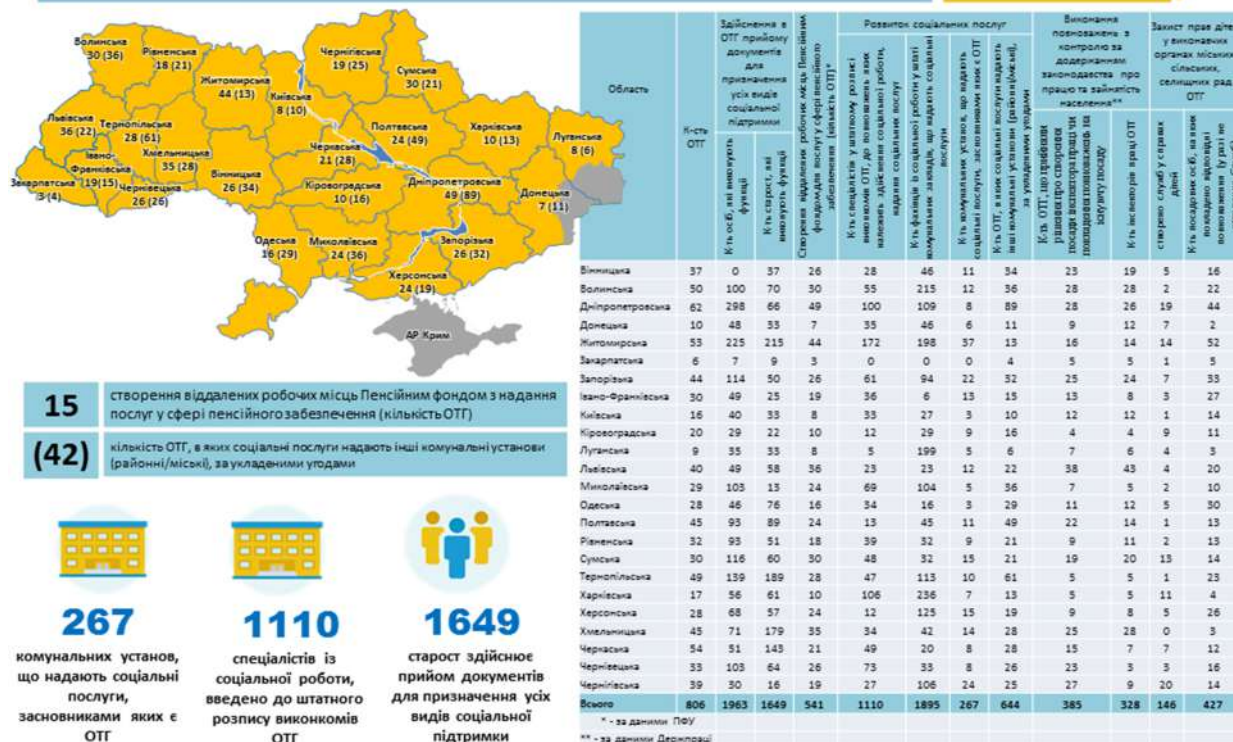
Сучасні дослідження свідчать, що у країнах з високим рівнем доходів на душу населення середній рівень децентралізації стимулює вищі темпи довгострокового економічного зростання, ніж низький та високий рівні. Показником високого рівня децентралізації є частка місцевих видатків на рівні більш як 45% загальних урядових видатків, середнього рів-

ня – 30-45%, а низького рівня – менш як 30%. В Україні частка місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у зведеному бюджеті станом на 31.03.2019 року становила лише 20,8% (розраховано за даними [14]).

Є певні результати щодо децентралізації у сфері соціальної політики (рис. 4).

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

ІНДИКАТОР 12

* У порівнянні з минулим місяцем.

Рис. 4. Децентралізація у сфері соціальної політики [13]

Для того щоб змінити ситуацію потрібні законодавчі зміни, бо чинним законам, які регулюють діяльність районних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування, це не під силу. Є сподівання, що Верховна Рада таки прийме ключовий закон № 8051 «Про засади адміністративно-територіального устрою України», який законодавчо ліквідує дублювання повноважень районної ради і районної державної адміністрації із органами місцевого самоврядування ОТГ, підвищить якість надання послуг за рахунок збільшення фінансування бюджетів органів місцевого самоврядування в частині створення госпітальних округів, нового освітнього простору тощо.

В Україні створюються всі необхідні умови для подальшої успішної децентралізації. Ратифікована Україною Європейська хартія місцевого самоврядування досі чекає імплементації у вітчизняне законодавство. Адже відповідно до Закону «Про міжна-

родні договори України», положення Хартії мають пріоритет щодо положень національного законодавства. Тобто, щоб реформа стала дійсно безповоротною та успішною, потрібно остаточно закріпити відповідні зміни у розділі XI Конституції щодо децентралізації.

Так, держава фінансово підтримує децентралізацію (рис. 5), але треба враховувати, що окрім правового, фінансового забезпечення децентралізації, недопущення дублювання повноважень органів влади, передачі функцій від центральних та місцевих органів влади органам місцевого самоврядування, соціальної відповідальності органів управління велику увагу треба приділяти максимальному залученню жителів громад до прийняття управлінських рішень, розробці механізмів контролю за якістю надання населенню законодавчо визначених послуг.

Рис. 5. Динаміка державної фінансової підтримки [13]

Закон «Про громадські об'єднання» значно спростив процедуру реєстрації відповідних установ, розширив їх права у відповідності до європейських стандартів, дав новий імпульс для розвитку інститутів громадянського суспільства, що дуже важливо для розбудови регіональної демократії й реалізації місцевих ініціатив. Треба зазначити, що цього недостатньо, бо більша частина населення ще не усвідомила свою роль щодо соціальної відповідальності

за можливість досягнення сталого розвитку свого регіону, підвищення якості не тільки свого життя, а й усіх жителів громади.

Ефективність вирішення місцевих проблем значно підвищиться, якщо в їх вирішенні будуть брати добровільну участь і мешканці громади. Зарубіжний і вітчизняний досвід підтверджують, що без громадської участі регіональна політика перетворюється в байдуже «управління територіями».

Питанням соціальної відповідальності на всіх рівнях управління присвячено роботу [9]. Але ще існує таке визначення: громадська участь – це безперервний двоспрямований процес взаємодії між громадянами та органом влади (установою, відомством), що відповідають за прийняття рішення, і містить заходи, що сприяють повному розумінню громадськістю процесів і механізмів підготовки та прийняття рішень відповідальним відомством; повне інформування громадськості про статус та просування розроблення та впровадження проектів, планів, програм, про вироблення пріоритетів політики або проведення оцінки; активний збір думок усіх зацікавлених громадян, відомостей про сприйняття ними цілей і завдань, а також про їхні уподобання щодо використання ресурсів та альтернативних стратегій розвитку або управління будь-якої іншої інформації, що стосується прийнятого рішення [15].

Рівні участі у спільній справі можуть бути різними: пасивна участь; участь у наданні інформації; участь шляхом консультування; участь за матеріальні стимули; функціональна участь (для вирішення заздалегідь передбачених завдань проекту розвитку громади ініціатори або фасилітатори створюють певні групи. Діяльність цих груп вносить безпосередні зміни в життя громади, хоча самі члени групи залежать від ініціаторів); участь шляхом взаємодії (інтерактивна участь); самообілізація (члени громади висувають власні ініціативи щодо зміни існуючої системи та укладають угоди із зовнішніми інституціями задля отримання необхідних ресурсів та технічної допомоги й зберігають контроль над їх використанням) [16].

Таким чином, розвиток територіальної громади багато в чому визначається рівнем участі громадян у вирішенні різноманітних проектів розвитку території, на якій вони мешкають. Це можуть бути проекти щодо впровадження енергоефективних заходів, модернізації інфраструктури, забезпечення громадян комунальними послугами та реформування житлової політики; встановлення тарифів на послуги з рециклінгу побутових та промислових відходів тощо. У будь-якому разі громада сама визначає свої пріоритети та напрями розвитку. Але можливості, які відкриваються перед ОТГ, є значно ширшими і привабливішими, ніж ті, які були до реформи. При виборі пріоритетів, напрямів розвитку, певних соціально-економічних проектів слід визначитися з проблемами стратегічного планування такого розвитку [17], реальним станом соціально-економічного становища території [18].

Для вирішення пріоритетних проблем громади певним та ще недостатньо використаним ресурсом на цей час є мобілізація соціальних ресурсів, а саме активне залучення внутрішньо переміщених осіб, ресурсний потенціал яких характеризується високим рівнем трудового, освітнього потенціалу [10].

На рівні регіонів необхідна детальна розробка концепції соціального партнерства громади й регіональної влади, яка б урахувала специфіку соціально-економічного розвитку кожного окремого регіону, наявність необхідних матеріальних і людських ресурсів, фахівців із питань соціальної відповідальності. У концепції має бути поставлене завдання підвищення ролі та відповідальності громади за соціально-економічну безпеку та сталий розвиток регіону.

Для ефективного функціонування механізму контролю за децентралізацією, впровадженням проектів соціально-економічного розвитку регіону у громадах потрібно визначитись з рівнем та якістю інформування населення.

Для населення головним джерелом інформації про децентралізацію є «традиційні» засоби масової інформації. Зокрема через газети, телебачення, радіо дізнаються про децентралізаційну реформу більше 77% опитаних мешканців міст та близько 83% – ОТГ. Також важливим джерелом є Інтернет-ресурси, з яких черпає інформацію близько половини жителів [19].

Й ось тут виникає проблема якості цього інформування, бо наразі інформація все більше стає товаром, а журналіст не завжди залишається абсолютно вільним і незалежним у своїх судженнях. Людина за своєю суттю не завжди має можливість або бажання розумно розпоряджатися необмеженою свободою. Як наслідок, виникає право на свободу слова одних, але й право інших на свободу захисту від сторонньої свободи. На цій підставі створюються етичні кодекси. В Україні в 2013 році було прийнято Кодекс етики українського журналіста, який містить 19 статей. Вони написані на основі прав і свобод людини, викладених у Загальній декларації прав людини, Всесвітній Хартії свободи преси ООН, Декларації принципів поведінки журналіста Міжнародної Федерації журналістів, Конституції України та чинного законодавства.

Свідоме порушення норм журналістської етики може піддатися громадському осуду, бути підставою для позбавлення прес-карти чи членства в професійних спілках та Національній спілці журналістів України. Розгляд конфліктних ситуацій етичного та професійного характеру здійснює Комісія з журналістської етики. На жаль, практично немає прикладів застосування таких заходів до журналістів, які порушують цей Кодекс.

Й саме тому громадяни повинні більш активно залучатися до вирішення проблеми якості інформації, яку вони отримують.

Підсумовуючи вищенаведене слід визнати, що децентралізація, соціальна відповідальність мешканців громад є одними з ключових чинників досягнення сталого розвитку територій, мешканці яких об'єдналися в територіальні громади.

Висновки. Станом на 10 травня 2019 року за даними моніторингу процесу децентралізації влади

та реформування місцевого самоврядування за період 2015-2019 років 4185 територіальних громад об'єдналися або приєдналися до інших. Це становить всього 38,2% від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015 року. В останні два роки темпи цього процесу мають негативну динаміку у порівнянні з попередніми роками.

Ефективність вирішення місцевих проблем значно підвищиться, якщо в їх вирішенні будуть брати добровільну участь і мешканці громади. Зарубіжний і вітчизняний досвід підтверджують, що без громадської участі регіональна політика перетворюється в байдуже «управління територіями».

На рівні регіонів необхідна детальна розробка концепцій соціального партнерства громади й регіональної влади, яка б урахувала специфіку соціально-економічного розвитку кожного окремого регіону, наявність необхідних матеріальних і людських ресурсів, фахівців із питань соціальної відповідальності. У концепції має бути поставлене завдання підвищення ролі та відповідальності громади за соціально-економічну безпеку та сталий розвиток регіону. Для ефективного функціонування механізму контролю за децентралізацією, впровадженням проектів соціально-економічного розвитку регіону у громадах потрібно визначитись з рівнем та якістю інформування населення.

Література

1. Барановська Т.М. Децентралізація влади як основний напрям вдосконалення державної політики розвитку територіальної громади. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2015-2/doc/3/09.pdf>.
2. Гладка Т.І. Децентралізація влади в Україні як засіб посилення демократії та підвищення її стабільності. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/10.pdf.
3. Гнидюк І.В., Гороховська Ю.І. Децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2015. № 5(20). Частина 1. С. 108–111.
4. Кравченко М. Механізм децентралізації соціальних послуг в Україні. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/kravchenko.pdf.
5. Ляшенко В.І., Солдак М.О. Модернізації промисловості регіонів в контексті територіальної та функціональної децентралізації. *Вісник економічної науки України*. 2018. № 2. С. 120–129.
6. Іванов С.В., Ляшенко В.І., Іваннікова М.М. Децентралізація сільських громад: європейський досвід та перспективи для України. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 2 (44). С. 51–55.
7. Маршук Л.М. Перспективи децентралізації влади в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Випуск 11. Частина 3. С. 95–98.
8. Новікова О.Ф., Логачова Л.М. Особливості фінансування соціальної інфраструктури в процесі бюджетної децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 1 (47). С. 4–12.
9. Новікова Ольга. Соціальна відповідальність в контексті якості державного та регіонального управління. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-34/doc/1/11.pdf>.
10. Новікова О.Ф., Шамілева Л.Л. Мо-

- білізації соціальних ресурсів внутрішньо переміщених осіб із промислових регіонів України на забезпечення розвитку територіальних громад. *Економіка промисловості*. 2016. № 4 (76). С. 70–79.
11. Смирнова І.І., Ровенська В.В. Проблеми відновлення економіки Донбасу в контексті реформи децентралізації. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2 (52). С. 29–34.
 12. Ткачук А. За три місяці в Україні сім відсотків громад об'єдналися. Це рекорд всіх часів і народів. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=a-tkachuk-za-try-misyatsi-v-ukrajini-sim-vidsotkiv-hromad-objednalysya-tse-rekord-vsiv-chasiv-i-narodiv>.
 13. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 травня 2019 року. URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/402/10.05.2019.pdf>.
 14. Ціна держави. Бюджет. URL: <http://cost.ua/budget/revenue/>.
 15. Сунгуров А. Общественное участие как условие формирования гражданского общества. URL: <http://www.prof.msu.ru/publ/conf/conf05.htm>.
 16. Бооп Д., Березовецький Т., Пчеліна С. Практичний посібник для тренерів з розвитку громади. Київ: Ай-бі. 2002. 360 с.
 17. Беззубко Л.В., Беззубко Б.І. Проблеми сучасного етапу стратегічного планування розвитку територіальних громад у Донецькій області. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2(52). С. 17–20.
 18. Кочешкова І.М. Індикативна діагностика сталого розвитку регіонів. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 3(53). С. 71–76.
 19. Лиска О., Осланд О. Децентралізація в Україні: порівняльний аналіз оцінок населення і депутатів місцевих рад у містах і об'єднаних територіальних громадах. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2018. № 33. С. 80–90.

References

1. Baranovska T.M. Detsentralizatsiia vlady yak osnovnyi napriam vdoskonalennia derzhavnoi polityky rozvytku terytorialnoi hromady [Decentralization of power as the main direction of improvement of the state policy of development of the territorial community]. (n.d.). *kbuapa.kharkov.ua*. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2015-2/doc/3/09.pdf> [in Ukrainian].
2. Hladka T.I. Detsentralizatsiia vlady v Ukraini yak zasib posylennia demokratii ta pidvyshchennia yii stabilnosti [Decentralization of power in Ukraine as a means of strengthening democracy and increasing its stability]. (n.d.). *dy.nayka.com.ua*. Retrieved from http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2015/10.pdf [in Ukrainian].
3. Hnydiuk I.V., Horokhovska Yu.I. (2015). Detsentralizatsiia v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Decentralization in Ukraine: Current Situation and Development Prospects]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 5 (20), Part 1, pp. 108-111 [in Ukrainian].
4. Kravchenko M. Mekhanizm detsentralizatsii sotsialnykh posluh v Ukraini [The mechanism of decentralization of social services in Ukraine]. (n.d.). *lvivacademy.com*. Retrieved from http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk14/fail/kravchenko.pdf [in Ukrainian].

5. Lyashenko V.I., Soldak M.O. (2018). Modernizatsii promyslovosti rehioniv v konteksti terytorialnoi ta funktsionalnoi detsentralizatsii [Regional industry modernization in the context of territorial and functional decentralization]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 2, pp. 120–129 [in Ukrainian].
6. Ivanov S.V., Liashenko V.I., Ivannikova M.M. (2016). Detsentralizatsiia silskykh hromad: yevropeyskyi dosvid ta perspektyvy dlia Ukrainy [Decentralization of rural communities: European experience and perspectives for Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2 (44), pp. 51–55 [in Ukrainian].
7. Marshuk L.M. (2015). Perspektyvy detsentralizatsii vlady v Ukraini [Prospects for decentralization of power in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Herald of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, Issue 11, Part 3, pp. 95–98 [in Ukrainian].
8. Novikova O.F., Lohachova L.M. (2017). Osoblyvosti finansuvannya sotsialnoi infrastruktury v protsesi biudzhethnoi detsentralizatsii [Features finance social infrastructure in the process of fiscal decentralization]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 1 (47), pp. 4–12 [in Ukrainian].
9. Novikova Olha. Sotsialna vidpovidalnist v konteksti yakosti derzhavnogo ta rehionalnogo upravlinnia [Social responsibility in the context of the quality of state and regional governance]. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2010-34/doc/1/11.pdf> [in Ukrainian].
10. Novikova O.F., Shamileva L.L. (2017). Mobilizatsii sotsialnykh resursiv vnutrishno peremishchenykh osib iz promyslovykh rehioniv Ukrainy na zabezpechennia rozvytku terytorialnykh hromad [Mobilization of social resources of internally displaced persons from industrial regions of Ukraine to ensure the development of territorial communities]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of industry*, 4 (76), pp. 70–79 [in Ukrainian].
11. Smyrnova I.I., Rovenska V.V. (2018). Problemy vidnovlennia ekonomiky Donbasu v konteksti reformy detsentralizatsii [Problems of the restoration of the economy of Donbas in the context of the decentralization reform]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2 (52), pp. 29–34 [in Ukrainian].
12. Tkachuk A. Za try misiatsi v Ukraini sim vidstokiv hromad obiednalsia. Tse rekord vsikh chasiv i narodiv [In three months in Ukraine, seven percent of the communities united. This is a record of all time and peoples]. (n.d.). *prostir.ua*. Retrieved from <https://www.prostir.ua/?focus=a-tkachuk-za-try-misyatsi-v-ukrajini-sim-vidstokiv-hromad-objednalsya-tse-rekord-vsikh-chasiv-i-narodiv> [in Ukrainian].
13. Monitorynh protsesu detsentralizatsii vlady ta reformuvannya mstsevoho samovriaduvannia stanom na 10 travnia 2019 roku [Monitoring of the process of decentralization of power and reformation of local self-government as of May 10, 2019]. *storage.decentralization.gov.ua*. Retrieved from <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/402/10.05.2019.pdf> [in Ukrainian].
14. Tsina derzhavy. Biudzheth [Price of the state. Budget]. *cost.ua*. Retrieved from <http://cost.ua/budget/revenue/> [in Ukrainian].
15. Sungurov A. Obshchestvennoye uchastiye kak usloviye formirovaniya grazhdanskogo obshchestva [Public participation as a condition for the formation of a civil society]. (n.d.). *prof.msu.ru*. Retrieved from <http://www.prof.msu.ru/publ/conf/conf05.htm> [in Russian].
16. Boop D., Berezovetskyi T., Pchelina S. (2002). Praktychnyi posibnyk dlia treneriv z rozvytku hromady [A Practical Guide to Community Development Trainers]. Kyiv, Ai-bi [in Ukrainian].
17. Bezzubko L.V., Bezzubko B.I. (2018). Problemy suchasnoho etapu stratehichnogo planuvannia rozvytku terytorialnykh hromad u Donetskii oblasti [Problems of the modern stage of strategic planning of the development of territorial communities in the Donetsk region]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 2(52), pp. 17–20 [in Ukrainian].
18. Kocheshkova I.M. (2018). Indykativna diahnozytyka staloho rozvytku rehioniv [Indicative diagnostics of sustainable development of regions]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3(53), pp. 71–76 [in Ukrainian].
19. Lyska O., Osland O. (2018). Detsentralizatsiia v Ukraini: porivnialnyi analiz otsinok naseleння i deputativ mistsevykh rad u mistakh i obiednanykh terytorialnykh hromadakh [Decentralization in Ukraine: comparative analysis of population and municipal council assessments in cities and united territorial communities]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnogo universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Pytannia politolohii» – Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin. Series "Questions of Political Science"*, 33, pp. 80–90 [in Ukrainian].

Дейч М. Є. Децентралізація: соціальна відповідальність громадян як чинник сталого розвитку територій

Децентралізація, яка наразі відбувається в Україні, надає можливості для реалізації потенціалу окремих регіонів, їх сталого розвитку. В статті проаналізовано динаміку процесу децентралізації в Україні. Залишається незмінною п'ятірка регіонів-лідерів у реалізації завдань децентралізації, а саме: Житомирська, Чернігівська, Запорізька, Дніпропетровська, Хмельницька області. Показником високого рівня децентралізації є частка місцевих видатків на рівні більш як 45% загальних урядових видатків, середнього рівня – 30-45%, а низького рівня – менш як 30%. В Україні частка місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у зведеному бюджеті станом на 31.03.2019 р. становила лише 20,8%.

Ефективність вирішення місцевих проблем, впровадження різноманітних проєктів розвитку території значно підвищиться, якщо в їх вирішенні будуть брати добровільну участь і мешканці громади. Проєктами розвитку території можуть бути проєкти щодо впровадження енергоефективних заходів, модернізації інфраструктури, забезпечення громадян якісними комуналь-

ними послугами; рециклінгу побутових та промислових відходів тощо. В будь-якому разі громада сама визначає свої пріоритети та напрями розвитку.

У статті обґрунтовано доцільність розробки концепції соціального партнерства громади й регіональної влади, яка б урахувала специфіку соціально-економічного розвитку кожного окремого регіону, наявність необхідних матеріальних і людських ресурсів, фахівців із питань соціальної відповідальності.

Для ефективного функціонування механізму контролю за децентралізацією, впровадженням проєктів соціально-економічного розвитку регіону у громадах потрібно визначитись з рівнем та якістю інформування населення.

Децентралізація, соціальна відповідальність мешканців громад є одними з ключових чинників досягнення сталого розвитку територій, мешканці яких об'єдналися в територіальні громади.

Ключові слова: децентралізація, соціальна відповідальність, об'єднані територіальні громади, сталий розвиток, соціальне партнерство громади й регіональної влади.

Дейч М. Е. Децентрализация: социальная ответственность граждан как фактор устойчивого развития территорий

Децентрализация, которая сейчас происходит в Украине, дает возможность для реализации потенциала отдельных регионов, их устойчивого развития. В статье проведен анализ динамики процесса децентрализации в Украине. Остается неизменной пятерка регионов-лидеров в реализации задач децентрализации, а именно: Житомирская, Черниговская, Запорожская, Днепропетровская, Хмельницкая области. Показателем высокого уровня децентрализации является часть местных расходов на уровне больше, чем 45% общих правительственных расходов, среднего уровня – 30-45%, а низкого уровня – меньше, чем 30%. В Украине часть местных бюджетов (без межбюджетных трансфертов) в сведенном бюджете состоянием на 31.03.2019 г. составляла лишь 20,8%.

Эффективность решения местных проблем, внедрение разнообразных проектов развития территории существенно повысится, если в их решении будут принимать добровольное участие и жители общины (громады). Проектами развития территории могут быть проекты, касающиеся внедрения энергоэффективных мероприятий, модернизации инфраструктуры, обеспечения граждан качественными коммунальными услугами; рециклинга бытовых и промышленных отходов. В любом случае община (громада) сама определяет свои приоритеты и направления развития.

В статье обоснована целесообразность разработки концепции социального партнерства общества и региональной власти, которая бы учитывала специфику социально-экономического развития каждого отдельного региона, наличие необходимых материальных и человеческих ресурсов, специалистов по вопросам социальной ответственности.

Для эффективного функционирования механизма контроля над децентрализацией, внедрением проектов социально-экономического развития региона в общинах (громадах) необходимо определиться с уровнем и качеством информирования населения.

Децентрализация, социальная ответственность жителей общин (громад) является одним из ключевых показателей достижения устойчивого развития территорий, жители которых объединились в территориальные общины (громады).

Ключевые слова: децентрализация, социальная ответственность, объединенные территориальные общины (громады), устойчивое развитие, социальное партнерство общины (громады) и региональной власти.

Deich M. Decentralization: social responsibility of citizens as a factor of sustainable development of territories

Decentralization, which is now happening in Ukraine, affords an opportunity to realize the potential of individual regions, their sustainable growth. The article analyzes the dynamics of the decentralization process in Ukraine. Remains unaffected the five leading regions which are realizing the tasks of decentralization: Zhytomyrska, Chernihivska, Zaporizhska, and Khmelnytska areas. An indicator of a high level of decentralization is a part of local cost at a level bigger than 45% of the general government expenditure, an average level is 30-45%, and a low level is less than 30%. The part of local budgets in Ukraine (without inter-budgetary transfer) at integrated budget on the 31st of March 2019 is only 20,8%.

The effectiveness of solving local problems, the inoculation of various territorial development projects scales up massively if the community's residents also take participation in their solution. The projects which can develop the area can be projects as for energy efficiency actions, modernization of infrastructure, implementation of high quality communal utility services; recycling of domestic and industrial waste. In any case the community by itself indicates their priorities on the way of the developing.

The Article explains practicability the developing of the concept of social partnership of community and regional authorities, which should pay in attention the specific of social-economic, develop of every single region, availability of required material and human resources, specialists in sphere of social responsibility.

For the effective operation of mechanism for controlling of decentralization, implementation of social-economic projects at communities is needed to know the level and quality of the public informed.

Decentralization, social responsibility of communities' citizens is one of the main factors for achievement of the region's develop, citizens of which are lumped into territorial communities.

Keywords: decentralization, social responsibility, united territorial communities, sustainable development, social partnership of the community and regional authorities.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2019

Прийнято до друку 19.06.2019